

der med et rigt kildemateriale foran sig. Spørgsmålet er bare, om det nu også er nødvendigt eller gavnligt for bogens ærinde?

På trods af bogens store detaljerighed er konklusionerne meget korte og præcise. Måske *for* korte, for selv om Becker ønsker at pege på netværket som omdrejningspunktet for Jepsens liv og succes, så viser talrige eksempler gennem hele bogen, at mange ting i høj grad afhæng af den lokale søfartskultur, som kendte og forstod vigtigheden af at drive søfart. Man fornemmer også betydningen af held og ihærdighed, risikovillighed og samfundssind.

Med hensyn til samfundssind kommer man ikke uden om den omstændighed, at Jepsens tysksindede synspunkter var problematiske for danske historikere i en periode efter genforeningen 1920 og ikke mindst 2. Verdenskrig. Men i dag er det ikke kun søfarten, der er globaliseret. Det gælder nu hele verden, og i den sammenhæng skal smålig skelen til nationale følelser ikke skygge for billedet af en dygtig mand, som drev det vidt.

Selv om man altså kan savne lidt fokusering og retning i bogen foruden lidt mere udførlige konklusioner, så står det fast, at Bert Becker med denne bog har udført et enestående og ubeskrivelig stort og vigtigt stykke arbejde, som vil blive stående i mange, mange år frem. Ingen vil kunne komme uden om denne bog, hvis man ønsker at vide noget om Aabenraa-søfarten, Kinafarten eller – naturligvis først og fremmest – skibsreder og politiker Michael Jepsen.

Karsten Hermansen

| Henry Nielsen, Kristian H. Nielsen, Keld Nielsen & Hans Siggaard Jensen: *Forandringens vinde. Nye teknologihistorier*, Praxis – Nyt Teknisk Forlag, København 2015, 375 s., 329 kr.

Henry Nielsen, Keld Nielsen og Hans Siggaard Jensen udgav i 1990 bogen *Skruen uden ende – den vestlige teknologiske historie*. Det her anmeldte værk ligger på mange måder i forlængelse af denne bog, som er genoptrykt og revideret flere gange, sidst i 2008 – et slægtskab, som forfatterne selv fremhæver (s. 8). Det er samme forfatterkreds, suppleret med endnu en århusiansk teknologihistoriker, Kristian Hvidtfelt Nielsen, det er samme temakreds og nogenlunde samme opbygning af bogen i en række kapitler, som både kan læses fra A til Z og som enkeltstående historier. Det er samme forlag og fysisk format, et sted mellem lærebog og coffee table book, indbundet og på tykt papir.

Forskellen er at finde i ordet „nye“ i titlen, som henviser til, at mens *Skruen uden ende* gav en bred introduktion til den vestlige teknologiske historie gennem tiderne, så fokuserer *Forandringens Vinde* på 1900-tal-

let, primært efter 2. Verdenskrig, med afstikkere ind i samtidshistorien. Flere af kapitlerne tager afsæt i en dansk kontekst; andre har mere eller mindre naturlige danske vinkler på det valgte emne. Emneudvælgelsen er en problematik i sig selv, hvilket uddybes nedenfor.

Det er der kommet en vægtig bog ud af med i alt ni kapitler fordelt på tre temaer: energi, kommunikation & information og militærteknologi. Hertil kommer en kommenteret liste med forslag til videre læsning (kapitelopdelt), en egentlig litteraturliste (også kapitelopdelt) og et nyttigt, men ikke uhullet emne- og navneindex. Generelt er der gjort virkelig meget (godt) ud af de mange billedtekster, som supplerer brødteksten. Desværre er den høje standard ikke konsistent gennem alle kapitlerne.

Mens *Skruen uden ende* med sin brede pensel og de lange historiske linjer var oplagt som lærebog på gymnasie- og universitetsniveau, er det sværere at vurdere, hvem der er den intenderede læser af *Forandringens Vinde*; et emne, som forfatterne tilsyneladende heller ikke har forholdt sig til. Hverken under skrivningen af de enkelte historier eller ved skrivningen af indledningen synes der at være en fælles forståelse i forfatterkredsen. Det „vi“, som forfatterne håber kan lære af historierne (s. 9), er ikke nærmere defineret. Desværre er dette med til at gøre *Forandringens Vinde* til et væsentligt ringere værk, end det kunne have været uden meget større anstrengelser. Forfatternes forskellige implícitte og måske ubevidste målgruppedefinitioner gør bogen ujævn og flere af kapitlerne ufokuserede.

Som skrevet vil forfatterne gerne moralisere. Det er hensigten, at bogen „ikke bare er spændende læsning, men også er god medicin mod afmagtsfølelse og afstandtagen til teknologien“ (s. 8). Der gøres et nummer ud af at sætte de konkrete historier ind i en større forståelsesramme; forfatterne er her tilhængere af den såkaldt eksternalistiske teknologihistorie (eller social history of technology), som fokuserer mindre på den tekniske og materielle side af teknologihistorierne, men i stedet på den samfundsmæssige kontekst og vekselvirkning med de teknologiske systemer. Ved netop at fokusere på den sociale, økonomiske og politiske indlejring tænker forfatterne måske, at det kan afmystificere den uforståelige og derfor truende teknologi; men det er ikke en hypotese, der arbejdes eksplicit med i kapitlerne. Så det er faktisk mystisk, hvordan bogen skal virke afmystificerende.

Den eksternalistiske tilgangsvinkel har imidlertid den styrke, at den gør bogen mere appellerende til den ikke specifikt teknologihistorie-interesserende historiker. I lighed med firebindsværket *Dansk Naturvidenskabs Historie*, der udkom på Aarhus Universitetsforlag 2005-2006, og som til dels var redigeret af samme personkreds, har det formentlig været ambitionen at skrive en bog, som gennem et naturvidenskabe-

ligt-teknisk fokus kan nuancere den almene historieskrivning og fremhæve teknologiens indflydelse på den brede danmarkshistorie. Det fungerer udmærket her som i det store kronologiske værk; dog igen bedre i nogle kapitler end i andre og bedst i de kapitler, som bygger på egentligt forskningsmateriale.

Det er nemlig således, at bogens to andre svagheder er det yderst pragmatiske valg af emner, som i for høj grad afspejler forfatterens kæpheste, og det faktum, at bogen består af to væsensforskellige slags kapitler. Kapitlerne om atomenergi, atomkraft, vindmøller og den amerikanske base på Grønland, Camp Century, bygger på forfatterens forskning og er følgelig gennemresearchede. Kapitlerne om radioen, informationsteknologi, pc'en, it i Danmark og internettet bygger derimod udelukkende på trykte, sekundære kilder – og det til trods for, at det flere steder ville have været yderst relevant at inddrage og perspektivere historien vha. utrykte kilder og/eller brug af informanter. Danmark har eksempelvis et særdeles aktivt og vidende radiohistorikermiljø, som kunne have løftet historien om radioens internationale og danske historie gevaldigt.

Det pragmatiske emnevalg medfører, at der er oplagte teknologiske systemer, kendetegnede for 1900-tallet, som ikke berøres – og som måske ville have været mere relevante at medtage end fx den kuriøse (om end meget spændende) historie om Camp Century og det noget essayistiske kapitel om informationsteknologiens historie. Her kan man fx fremhæve transportsystemer, krigsførelses- og sundhedsteknologier – og ikke-vestlige teknologier.

Man kunne yderligere kritisere, at nogle af de første historier er kendt materiale for læsere af *Skruen uden ende*, men overlappet er faktisk ikke med til at forringe bogens værdi. Især kapitlerne om atomenergi og atomkraft er nemlig så velskrevne og pointerede, at de fænger også denne gang. Desuden hænger kapitlerne emnemæssigt godt sammen med resten af bogen.

Desværre fremstår ikke alle kapitlerne som drevet af forfatterens entusiasme for emnet, og det gør, at man som læser bliver grebet i meget varierende grad af historierne. Vindmøllekapitlet virker således som pligtskyldig gengivelse af en historie, som forfatteren kan i søvne, men ikke formår at luge ud i og pointere trods emnets almene interesse. Omvendt gribes man fint af historien om pc'ens udvikling, men skuffes over manglen på ordentlig afrunding af kapitlet; bedst som man læser, lader forfatteren til at være blevet træt og slutter abrupt. Andre af kapitlerne kunne med fordel være strammet op, fx kapitlet om radioens historie, som er virkelig spændende, men plages af gentagelser og periodevis tomgang, og kapitlet om it i undervisning, som stilmæssigt falder uden for bogen, er for langt, har for mange sidehi-

strier, og som kun med god vilje lever op til kapiteloverskriften („Tog bølgen land? Om hvordan it tog land i Danmark og i skolen“).

I det hele taget kunne bogen have brugt en opstramning – ud over emne- og kildevalg, målgruppedefinition og pointering også hvad angår sammentænkning af og krydlink mellem kapitlerne. En fastere redaktørhånd ville formentlig også have fjernet de irriterende namedroppings, de uens akronymer og den nævnte tomgang og gentagelser i og mellem kapitlerne.

Når dette er sagt, så er *Forandringens Vinde* overordnet set underholdende læsning af almen interesse, og flere af kapitlerne er banalt spændende, hvis man har bare lidt interesse i moderne teknologiske, men også hverdagsrelevante systemer. Overordnet set havde disse anmeldere ønsket, at man havde brugt et halvt år mere på at få værket op på den standard, som forfatterkredsen kan præstere, og som en af de sjældne dansksprogede og danskforfattede brede teknologihistoriske bøger havde fortjent. Man kan håbe på, at både de fundamentale og mere overfladiske mangler bliver rettet i en eventuel anden udgave.

Anita Kildebæk Nielsen & Klaus Rasmussen

| Nan Dahlkild (red.): *Huse der har formet os*, Museum Tusulanums Forlag, København 2015, 232 s., 248 kr.

Som katalog til den af ham selv kuraterede udstilling på Trinitatis Kirkeloft sommeren 2015 har Nan Dahlkild redigeret denne antologi om dansk institutionsbyggeri i 1800- og 1900-tallet. I alt fire forfattere har skrevet bogens otte kapitler. Infrastruktur – stationer, broer, lufthavne, skibe og landevejskroer – og offentlige administrationsbygninger behandles af Jørgen Hegner Christiansen, uddannelsesinstitutioner af Ning de Coninck-Smith, kulturens huse og idrætsanlæg af Dahlkild selv og endelig hospitaler af Kim Dirckink-Holmfeld.

Bogen har med redaktørens ord til formål at beskrive „offentligt tilgængelige rum“ og „statslige, kommunale eller offentligt drevne institutioner eller virksomheder med betydning for danskernes hverdagsliv og velfærd“. Interessant er det, at redaktionen ud fra den definition har fravalgt at behandle slotte, regeringsbygninger, rene produktionsvirksomheder og kirker. Ikke mindst sidstnævnte falder glimrende inden for definitionen, med mindre man med hverdagsliv helt konkret mener det liv, der leves på andet end helligdage.

Hvorom alting er, skal der jo skæres et sted, og antologien bærer i forvejen præg af en fortættet, næsten leksikalsk gennemgang af en stor stofmængde. Det betyder også, at bogens hensigt, nemlig at se på